

УДК 343.544+343.224.1

О.В. ШВЕД, канд. соц. наук, Академія праці та соціальних відносин

НОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ У ЗАХИСТІ ПРАВ ДІТЕЙ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТУРИЗМОМ

Ключові слова: туризм, дитячий секс-туризм, Євро-2012, захист прав дітей, сексуальна експлуатація, превентивні заходи

Що таке туризм і як він може бути небезпечним для дітей? По визначенню Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО), «туризм – це подорож з метою відпочинку, розваг чи бізнесу. Туристи – це люди, що подорожують і зупиняються в місцях поза їх звичайного оточення більше, ніж 24 години і не більше, ніж один рік для відпочинку, бізнесу чи інших цілей, не пов'язаних з діяльністю, що винагороджується відвідуванням місцем». Туризм став популярною глобальною активністю. В 2008 році в світі налічувалось більш, ніж 922 мільйонів міжнародних туристів. Міжнародний туризм виріс до 944 мільярдів дол. США (642 мільярдів євро) в 2008 році [1].

Очікується, що кількість міжнародних подорожуючих виросте до 1 мільярда 560 мільйонів у 2020 році. Туризм представляє 35 % світового експортного сервісу і може досягати аж 70 % в малорозвинених країнах [2].

Держкомстат України дає наступні дані: за 2009 р. Україну відвідало 282287 іноземних туристів, але кількість іноземних громадян, які відвідали Україну в минулому році склала 20798342 [3]. Хоч по визначенню ВТО ми мали більше 20 млн. туристів із-за кордону!

Туризм має вплив на розвиток країн, більшою частиною позитивний (прибутки від туристичних сервісів, розвиток іноземних мов, будівництво готелів, ресторанів, шляхопроводів, можливе інвестування в розвиток різних галузей, знайомство з країною, традиціями, та інше). Але щоб туризм не зашкодив та був дієздатним, необхідно з певною пересторогою відноситись до деяких аспектів туриз-

му та бажань туристів. Необхідно обдумати та включити методи відповідального туризму, який буде захищати природні, культурні та людські активи для майбутнього даної країни. Серед людських активів – діти, які потребують спеціального захисту та гарантій. Права дітей та їх захист повинні бути включені в політику розвитку туризму, бо діти мають специфічні потреби, є надбанням країни та є більш вразливими, ніж дорослі.

В даній статті розглянуто зв'язок туризму з таким соціальним явищем, як сексуальна експлуатація неповнолітніх, бо під час подорожей діти можуть ставати предметом, товаром та використовуватись для задоволення сексуальних проблем певних туристів.

Дана тема в Україні досить нова, певні дослідження та публікації були підготовлені тільки іноземними дослідниками Марком Хеттом, Мюрієн О'Брайєн, Міленою Грилло, Хелія Барбоса. Вперше тематикою зацікавився в 60-х роках минулого століття в Південній Азії дослідник Рон О'Грейди. Його описи і покладені в основу багатьох майбутніх досліджень цього ганебного соціального явища. Актуальною є проблема для майбутнього, для вирішення задач, пов'язаних із підтримкою існуючих зусиль та напрацювань, розповсюдженням досвіду на країни та регіони, які ще не стали боротись із дитячим секс-туризмом, а саме до таких належить Україна. Проблема «попиту» на дітей є серйозним викликом: ставлення до дітей та підлітків повинно змінитись так, щоб їх права на захист від експлуатації були підтримані на загальному рівні. В очікуванні футбольного Європейського чемпіонату та розвиваючи туризм в Україні, держава має захистити своїх неповнолітніх громадян від ризиків, пов'язаних з туристами. Тема є новою, але необхідно використати знання та досвід інших держав, щоб не «наступати на ті самі граблі».

Розглянемо таке негативне явище, як секс-туризм. На велику кількість туристів, що прибували в Таїланд саме для сексуальних розваг, ще на початку 90-х роках звернуло

увагу кілька громадських організацій. Перше дослідження з даної тематики було проведено в 1991 р., і стало основою заснування цілої світової мережі організацій, які об'єднуються під егідою Міжнародної організації ЕКПАТ. Вернемося в історію розвитку секс-туризму. Як глобальна індустрія він виник в Азії під час В'єтнамської війни, коли американські солдати та моряки заповнили регіон, і був високий попит на послуги проституції. Борделі, клуби, бари та масажні салони виникли в Таїланді, Філіппінах та Тайвані в кінці 50-х років. Американці, які були втягнуті у війну, свій відпочинок та лікування проводили в цих та прилеглих країнах, де попит на проституцію солдатами та моряками армії США перетворив місцевий ринок проституції на цілу індустрію. Моряки та військові по всьому світу почали розносити вістку про дешевий секс в Південній Азії. Крім того, дешевими були проживання, харчування та різні види сервісу. Таїланд та Філіппіни стали першими найбільшими країнами для іноземного секс-туризму. Дитячий секс-туризм став розвиватись паралельно, бо не було законодавства по проституції, законодавства стосовно дітей в проституції та системи захисту дітей [4].

Також можна відстежити колоніальні та історичні корені секс-туризму. Деякі туристи з колишніх країн-колоністів і досі вважають колишні колонії менше вартісними і бідними, тому почувають себе там господарями. Так французькі секс-туристи часто відвідують Західну Африку, Британські жителі – Індію, а Японці – Південно-Східну Азію.

Ми живемо в час екстримів, в якому комерційна сексуальна експлуатація дітей в туризмі є одним з проявів негативного аспекту глобального ринку туризму. Секс-туризм є одним з видів сексуальної експлуатації, який спирається на ідеологічну концепцію на споживчому ринку в якості одної з них є гроші та задоволення без поваги до цінностей і етики.

Дитячі секс-туристи існують у всіх прошарках суспільства: вони можуть перебувати у шлюбі, бути чоловіками або жінками, бага-

тими туристами або подорожуючими з обмеженим бюджетом. Деякі секс-туристи з певних міркувань віддають перевагу сексу з дітьми, педофіли в силу психічних проблем спеціально шукають неповнолітніх, як правило, пре-пубертатного віку, але більшість є так званими «ситуативними» особами, які зазвичай не користуються секс-послугами дітей, але користуються ситуацією, коли неповнолітня особа стала їм доступною. Такі «дитячі насильники» виправдовують себе тим, що сексуальні відносини з юною особою прийняті в цій країні чи даній культурі, або вони думали, що дівчина або хлопець старші за віком, бо існує різниця між расами. Такі злочинці також виправдовують свою поведінку тим, що вони «допомагають» дітям чи їх сім'ям матеріально «Я мав секс з 14-ти та 15-літніми дівчатами. Я допоміг їм матеріально. Якби в них не було сексу зі мною, вони б ходили голодними. Чому до мене є претензії, нехай ЮНІСЕФ годує їх. Я платив їм 20 дол. США і це давало їм можливість їсти цілий тиждень» [4].

До переваги сексу з дітьми туристи – насильники відносять медичні фактори: вважають, що діти менше можуть бути інфіковані хворобами, що передаються статевим шляхом та ВІЛ. По деяких віруваннях насильники дітей вважають, що секс з незайманою вилікує від їх хвороб. Також відчуття переваги, впевненості, фізичної сили над дітьми штовхають деяких туристів на секс саме з дітьми. Тобто, чоловік, який має комплекси та не є повноцінним в сім'ї або на роботі, шукає можливості відчуті себе справжнім «мачо», знущаючись над дитиною.

Країни використання дітей в секс-туризмі можуть мінятися. «По мірі того, як все більш зусиль на попередження та заборону витрачає якась країна, дитячі секс-туристи можуть обирати сусідню країну з цією ж метою. Наприклад, так як уряди Бразилії та Таїланду посилюють свою увагу, ріст дитячого секс-туризму зростає в Еквадорі, Камбоджі та Індонезії. Подібно і країни Південної та Північно-Східної Європи стикнулись з ростом дитя-

чого секс-туризму. Туризм не є причиною дитячої сексуальної експлуатації, але певна група туристів використовує послуги, які надають туристичні компанії, готелі, курорти, ресторани, бари, клуби, авіалінії та інші транспортні компанії» [5]. Іноді туристична індустрія, розуміючи природу попиту, пропагує ті країни, де можливий «екзотичний спосіб» розваг. Як правило, екзотичні тури організуються таємно в колі друзів чи «однодумців».

В даній публікації розглядається нова для України проблема, яка розвивається разом з кількістю відвідин країни та буде, можливо, актуальною для захисту прав дітей під час проведення в Україні Чемпіонату Європи з футболу. Мова йтиме про дитячий секс-туризм. Дитячий секс-туризм, за дефініцією Міжнародної організації ЕКПАТ, є «комерційна сексуальна експлуатація дітей людьми, які приїжджають із однієї місцевості в іншу і там вступають в сексуальні стосунки і дітьми. Часто вони подорожують із більш багаті країни в менш розвинену, але дитячі секс-туристи можуть бути подорожуючими в межах своїх країн або регіонів» [5].

З появою дитячих секс-туристів розвивається не тільки проституція, але й дитяча порнографія. Випадки з іноземцями, які трапились в Житомирі, Криму, Харкові, та набули розголосу, говорять про те, що насильники не тільки мали сексуальні стосунки, але й знімали дітей на фото та відео. Потім такі матеріали розповсюджуються через Інтернет, пропонуються на обмін, продаж. Цим підготовується ринок порнографії, підбадьорюючи інших туристів експлуатувати дітей і ще й отримувати з цього прибутки.

Ми знаємо, що Україна, як і 192 інші країни, підписала та ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини (1991 р.), а пізніше й Додатковий протокол до Конвенції щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифікований у 2003 р.) [6]. Існує ще багато інших міжнародних та національних документів, які захищають права дітей в Україні.

Нам необхідно захистити дітей, бо діти, які використовувалися у проституції та порнографії мають безліч проблем та симптомів [7]:

- травматичні стресові реакції (безсоння, страх, поганий апетит, поява енурезу, нічні кошмари, психосоматичні скарги);
- гіперсексуальність;
- депресії та суїцидальна поведінка;
- низька самооцінка;
- захворювання, що передаються статевим шляхом;
- тютюно/алко/нарко залежність;
- порушення статевої ідентифікації;
- імпульсивність та порушення в поведінці;
- втрата цікавості до навчання, секцій, гуртків;
- підозра та недовіра до людей.

Для захисту вже є певні інструменти: наприклад, Україна вже підписала екстратериторіальне законодавство, яке переслідує громадян країни в судовому порядку, навіть якщо вони покинули чужу країну, де скоїли злочин і сексуально експлуатували дитину. Вже 44 країни в світі підписало таке зобов'язання. Законодавчо в Україні досить серйозно переслідується залучення дітей до порнографії та проституції. Необхідно ще проведення превентивних заходів, особливо перед масовими приїздами іноземних туристів: робота з туроператорами, готелями, міліцією. В курортних місцях Криму та Одесі, та в Києві молодіжні організації Всеукраїнської мережі протидії КСЕД до Дня захисту дітей (01.06.2010 р.) вже проводили заходи по попередженню дитячого секс-туризму. Молодь намалювала плакати, які носили в місцях відпочинку дітей та їх батьків, роздавали буклети та пластикові браслети з інформацією про проблему. Вважаючи, що в Україні певне «звеличуюче» ставлення до іноземців та зважаючи на їх фінансові переваги, необхідно проводити більш широкую роботу із дітьми, особливо готуючись до напливу іноземців на Євро-2012. В серпні 2010 р. в інтерв'ю газеті начальник відділу по боротьбі з кіберзлочинність МВС України Рус-

лан Пахомов заявив, що Україна стала основним пунктом призначення «сексуальних туристів-педофілів».

Відміна візового режиму з багатьма країнами світу також не принесла країні користі – величезні фінансові втрати та потрапляння до нас злочинців, які зареєстровані в своїх країнах як педофіли та сексуальні насильники. Можливо, для України повернення подачі на візи зупинить тих, хто є небажаним гостем, бо будуть знати, що їх минуле і наміри будуть розкриті?

Країна готується до Євро-2012, і на засіданнях робочої групи по підготовці до проведення йде обговорення можливих акцій, які необхідно проводити з дітьми, підлітками, батьками, вчителями та туристами. На одному з засідань було представлено висновки дослідження «Discourse on prostitution and human trafficking in the context of UEFA EURO-2012» («Міркування про проституцію та торгівлю людьми в контексті УЕФА Євро-2012»), замовлене самим УЕФА. Першим пунктом рекомендовано не акцентувати увагу на зв'язку між великими спортивними подіями та проституцією, торгівлю людьми та секс-туризмом. Дослідники бояться, що повій почнуть виселяти, що стане порушенням їх прав та недопустимими діями щодо їх фізичної безпеки. Також бояться про негативний імідж чемпіонату. Дослідники не передбачають збільшення проституції, але чомусь рекомендують для іноземних та місцевих фанів використовувати слоган «Будь здоровим і безпечним з презервативом!» [8]. Міжнародні організації, які займаються протидією розповсюдженню ВІЛ/СНІДу Україні на час проведення Євро надають 1 млн. безкоштовних презервативів. Якщо не буде сексуальних зв'язків та використання повій, то для кого тоді ці презервативи? Представники УЕФА говорять, що сплеску дитячої проституції не було зафіксовано ні в Німеччині під час попереднього Євро, ні в Південній Африці під час світового чемпіонату. Можливо це так, але звіти груп ЕКПАТ з Німеччини та Південної

Африки говорять про те, що протягом 2-х років та під час проведення футбольних подій було використано чимало зусиль, щоб цього не відбулось. Це й білборди в аеропортах, на залізничних станціях, на зупинках громадського транспорту, ролики в літаках, буклети, які отримували гості при приїзді/прильоті, виділені зони на стадіонах для дітей і підлітків, де їм було більш безпечно, а також проведена робота із самими дітьми та підлітками про особисту безпеку. Україні та Польщі необхідно скористатись досвідом цих країн для забезпечення сексуальної та іншої недоторканності своїх неповнолітніх громадян. Займемось превентивними заходами зараз, поки не пізно, щоб не стикатись після з важкими наслідками!

ЛІТЕРАТУРА

1. UNWTO World Tourism Barometer (World Tourism Organization) 7 (2). June 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom09_2_en_excerpt.pdf. Retrieved 3 August 2010.
2. Sexual Exploitation of Children and Adolescent in Tourism. / Muireann OBriain, Milena Grillo, Helia Barbosa / ЕСПАТ International, 2008,. – 62 p.
3. Количество посетивших Украину туристов упало на четверть. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/business/1077205>. – 18.05.2010.
4. International Child Sex Tourism. Scope of the Problem and Comparative Case Studies / The Johns Hopkins University, – USA, 2007. – 194 p.
5. Вопросы и ответы о Коммерческой Сексуальной Эксплуатации детей / ЕСПАТ International. – Таиланд, 2007. – 36 с.
6. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. Дитячий Фонд ООН ЮНІСЕФ.
7. Фурманов И. А. Психология депривированного ребенка / И. А. Фурманов, Н. В. Фурманова. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 320 с.

8. Discourse on prostitution and human trafficking in the context of UEFA EURO-2012 / Agnieszka Zimovska, Artina Sshuster, Almut Sulzle, Academic Study of discourse and campaigns in the run-up to the 2012 European Football Championship finals as the basis for advising makers. Dec, 2010.

Швед О. В. Нові виклики та загрози у захисті прав дітей, пов'язані з туризмом / О. В. Швед // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 1008–1012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11sovpzt.pdf>

Виконано аналіз сучасного негативного соціального явища – дитячий сексуальний туризм в світі та його зародки в Україні, також викликів, які несе туризм у сфері порушення прав дітей та проблеми з розвитком та здоров'ям дітей-жертв. Досліджено досвід інших країн та надані необхідні рекомендації для попередження секс-туризму під час проведення в Україні Євро-2012.

***

Швед О.В. Новые вызовы и угрозы в защите прав детей, связанные с туризмом

Выполнен анализ современного негативного социального явления – детский сексуальный туризм в мире и его зачатки в Украине, а также вызовов, которые несет туризм в сфере нарушения прав детей и проблемы, связанные с развитием и здоровьем детей-жертв. Исследован опыт других стран и представлены необходимые рекомендации для предупреждения секс-туризма во время проведения в Украине Евро-2012.

***

Shved O.V. New Challenges and Threats in Protection of the Rights of Children Related to Tourism

The contemporary negative social phenomenon - child sex tourism in the world and its beginnings in the Ukraine, also challenges when tourism is in violation of the rights of children and problems with development and health of child-victims analyzes. The experience of other countries and provides the necessary recommendations for the prevention of sex tourism during Euro 2012 in Ukraine analyzes.